

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес»
(назва освітньої програми)

на тему:

**«Конкуренція на ринку банківського корпоративного кредитування в
Україні»**

Виконавець:

студентка ФФБС

Березинська В.Ю.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Сирчин О.Л.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Банківська система відіграє важливу роль в економічній системі країни, а саме організовує й обслуговує рух капіталу як головного атрибуту ринку, забезпечує його залучення, акумуляцію та переливання у ті сфери суспільного виробництва, де спостерігається дефіцит фінансових ресурсів. Станом на початок 2021 року в Україні здійснювало діяльність 74 банки. Проте особливістю вітчизняної банківської системи є те, що найбільші 10 банків контролюють близько 75% усього ринку послуг. В умовах високої конкуренції іншим банкам важко отримати великого ступеню контролю над більш-менш суттєвою часткою ринку. У таких умовах актуальним стає питання дослідження та аналізу особливостей конкуренції в банківській системі.

Конкуренція в банківському бізнесі відіграє таку саму важливу роль, як і на ринках інших товарів та послуг. У науковій літературі роль банківської конкуренції в основному оцінюється з функціональної точки зору. Вважається, що вона сприяє підвищенню ефективності банків, забезпечує поліпшення якості та доступності послуг для споживачів, що, в цілому, підтверджується емпіричними дослідженнями. Дискусії виникають щодо того, якою має бути ступінь регулювання банківської діяльності з боку національних і міжнародних інститутів і як це регулювання впливає на конкуренцію; також обговорюється характер зв'язку конкуренції та стабільності банківської системи, роль іноземних кредитних організацій на національному та регіональному банківських ринках.

Таким чином, ключовим напрямом розвитку банківського сектора на сьогоднішній день є підвищення ефективності його функціонування, яке може бути досягнуто через усунення бар'єрів на шляху розвитку добросовісної конкуренції між банками та підвищення прозорості банківського сектора і його продуктів.

Зазначені вище питання визначили актуальність проведення досліджень у напрямку вивчення конкурентоспроможності банків на ринку фінансових послуг, у тому числі ринку кредитування корпоративного сектору та напрямів її підвищення в умовах турбулентного зовнішнього середовища.

Мета дослідження – дослідити сучасний стан та особливості кредитування банківськими установами реального сектору економіки, визначити стан конкуренції на ринку банківського кредитування корпоративного сектору та розробити шляхи підвищення конкурентоспроможності банків України з урахуванням зарубіжного досвіду банківського корпоративного кредитування.

Завдання дослідження:

- описати корпоративний сегмент банку як об'єкт банківського кредитування;
- дослідити основи конкуренції на ринку банківських корпоративних послуг;
- проаналізувати конкурентну позицію банку на ринку корпоративного кредитування;
- запропонувати шляхи підвищення конкурентоспроможності банків України в контексті інтеграції в ЄС;
- обґрунтувати доцільність запропонованих заходів.

Об'єкт дослідження – процеси банківського кредитування юридичних осіб та їх розвиток в Україні.

Предмет дослідження - економічні відносини що виникають в процесі банківської конкуренції на ринку кредитування корпоративного сектору.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання процесів конкуренції на ринку кредитування банками корпоративного сектору. Зокрема, застосовувались методи наукової абстракції аналізу, індукції і дедукції, узагальнення та системний метод –при дослідженні понятійного апарату; метод порівняльного аналізу – під час вивчення змісту наукової літератури та законодавчої бази і узагальненні основних напрямів сучасних досліджень з обраної проблематики; метод економічного аналізу – при дослідженні розвитку ринку кредитування корпоративного сектору економіки та конкурентної позиції банків на даному ринку. Окрім того, при аналізі окремих економічних явищ застосовувалися методи групування та класифікації результатів.

Інформаційна база дослідження становлять законодавчі, нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України з банківського кредитування реального сектору економіки, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних вчених з теорії, методології, методики та практики банківського кредитування корпоративного сектору, інструктивно-методичні документи, матеріали науково-практичних конференцій, звіти, інформаційно-аналітичні та статистичні матеріали Державної служби статистики України та Національного банку України, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (69 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 97 сторінок. Основний зміст викладено на 90 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 15 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи **«Теоретичні основи діяльності банків на ринку корпоративного кредитування»** визначено основні складові механізму банківського кредитування, досліджено корпоративний сегмент банку як об'єкт банківського кредитування, розглянуто основи конкуренції на ринку банківських корпоративних послуг. За результатами проведеного дослідження у першому розділі зроблені наступні висновки: Ринок банківських послуг характеризується високим рівнем конкуренції, яка виникла разом з банківською справою. Сферою прояву банківської конкуренції є ринок банківських послуг, що являє собою досить складне утворення та певною мірою стосується практично всіх елементів ринкової системи. На кожному з цих ринків банки виступають у ролі безпосередніх учасників ринкових відносин (покупців або продавців різноманітних товарів і послуг), однак основною сферою їхньої діяльності служить фінансовий ринок.

У другому розділі «*Оцінка кредитної діяльності банків*» надана оцінка кредитної діяльності банківського сектору України та її ефективності, проведений аналіз розвитку процесів кредитування корпоративного сектору економіки. В даному розділі розглянуто конкурентна позицію найкрупніших банків на ринку корпоративного кредитування.

У третьому розділі «*Шляхи подальшого удосконалення конкуренції на ринку банківського корпоративного кредитування*» наданий зарубіжний досвід банківського корпоративного кредитування. Дослідивши зарубіжний досвід валютного регулювання, зроблено наступний висновок: для ефективної діяльності банків і суб'єктів господарювання перші повинні змінити свої традиційні загальні підходи до кредитування і застосовувати індивідуальний підхід до кожного позичальника, врахувавши потреби кожного сектора економіки та можливості погашення для окремого позичальника. У цьому плані банкам варто звернути увагу на зарубіжні кредитні технології, які розробляють для кожного позичальника індивідуально, залежно від оцінки позичальника, його доходів, потреб у кредитних ресурсах та особливостей сфери його діяльності.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі.

Сучасний банк неможливо уявити без активної співпраці з основною категорією його клієнтів – підприємствами різних секторів економіки або корпоративними клієнтами. Корпоративний клієнт – це одна або декілька юридичних осіб, які створені з метою отримання прибутку та не є кредитними установами, знаходяться на розрахунково-касовому обслуговуванні в банку і з якими укладаються угоди про залучення та/або розміщення коштів; або група таких клієнтів, що розглядається банком як єдиний клієнт при обслуговуванні та аналізі фінансових результатів від операцій з корпоративними клієнтами. З огляду на необхідність забезпечення зростання прибутковості банківської діяльності, особливої практичної значущості набуває для банків питання виокремлення корпоративних клієнтів в окрему сегментну групу і розробка інноваційних підходів до їх обслуговування.

Ринок банківських послуг характеризується високим рівнем конкуренції, яка виникла разом з банківською справою. Сферою прояву банківської конкуренції є ринок банківських послуг, що являє собою досить складне утворення та певною мірою стосується практично всіх елементів ринкової системи. На кожному з цих ринків банки виступають у ролі безпосередніх учасників ринкових відносин (покупців або продавців різноманітних товарів і послуг), однак основною сферою їхньої діяльності служить фінансовий ринок.

Одним із основних сегментів фінансового ринку є кредитний ринок, який в свою чергу теж складається з сегментів. В роботі було проведено дослідження банківської конкуренції на ринку кредитування корпоративного сектору. Основою фінансової стабільності банківських установ та їх конкурентоспроможності на

кредитному ринку є організація процесу банківського кредитування, формування оптимальної структури кредитного портфеля та ефективної кредитної політики.

В роботі розглянуто стан банківського кредитування за останні декілька років.

З аналізу кредитування корпоративного сектору можна визначити наступне:

1. Основними позичальниками в банківській системі України є нефінансові корпорації. Так станом на кінець 2013 року частка кредитів, наданих даним позичальникам складала 75,9%, за досліджуваний період вона зростала до 81,7% в 2016 році і потім поступово почала знижуватись до 75,1% станом на кінець 2020 року.

2. Сума кредитів нефінансових корпорацій за 2013 -2020 роки має тенденцію до збільшення з початку 2014 року і до кінця 2018 року, їхній приріст був невеликий і складав 3-5 % у рік. Найбільший приріст таких кредитів на протязі досліджуваного періоду був у 2014 році порівняно з минулим роком і складав 12,6 %. Але за останніх два роки, обсяг кредитів почала знижуватись.

3. Структура кредитів, наданих корпоративному бізнесу за видами економічної діяльності за досліджуваний період змінилась станом на кінець 2020 року порівняно з 2016 роком у напрямку зростання частки кредитів в оптову торгівлю та сільське господарство, та зниженням частки кредитів в будівництво та переробну промисловість.

4. Серед основних причин стримування розвитку банківського кредитування юридичних осіб в Україні науковці відзначають недостатню надійність позичальників; високий рівень відсоткових ставок; уповільнену динаміку економічного розвитку, велика частка проблемних кредитів к корпоративному кредитному портфелі.

Станом на кінець 2016 року, коли після очищення банківської системи залишилось 96 діючих банків, 10 з них надавали корпоративному сектору 73,4% усього загального обсягу кредитів. За розрахунками Індексу концентрації CR10 видно, що ринок банківського кредитування юридичних осіб в 2016 році характеризувався як ринок з середньою концентрацією і монополістичним видом конкуренції. Зі зменшенням кількості банків, в 2017 – 2019 роках спостерігається підвищення концентрації ринку - на 10 банків в 2019 році припадало 80,8% кредитування корпоративного бізнесу. В 2020 році індекс концентрації CR10 знизився до 77,3%. Таким чином, станом на початок 2021 року 77% кредитування корпоративного сектору здійснювало 10 крупніших банків України.

Дослідження конкурентних позицій найсильніших банків на ринку кредитування корпоративного сектору, а саме АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Альфа-Банк», АТ «Укргазбанк», АТ «ПУМБ» та АБ «Південний» за рядом методик дало змогу отримати наступні результати: наявність кількісної та якісної характеристики щодо діяльності банку на ринку кредитних послуг, а також оцінка його конкурентної позиції на кредитному ринку за допомогою різних методів дасть змогу зрозуміти стратегічні орієнтири подальшого розвитку та обґрунтувати конкурентну стратегію з метою утримання або покращення конкурентної позиції кожного банку.

З ціллю пошуку шляхів підвищення конкурентоспроможності комерційних банків на ринку кредитування корпоративного сектора, нами було досліджено закордонний досвід кредитування юридичних осіб західними та східними банками, а також думки науковців щодо заходів по удосконаленню конкурентних переваг банків на зазначеному ринку.

На погляд науковців, одним із напрямків забезпечення конкурентоспроможності української банківської системи є транснаціоналізація діяльності вітчизняних банків, яка може здійснюватись на основі: підвищення рівня капіталізації, у тому числі за рахунок концентрації банківського капіталу; оновлення технічної складової бізнес-процесів; перебудови організаційної структури управління; створення закордонної мережі банківських підрозділів; розвитку і посилення позицій фінансово-промислових груп за участю національних банків; підвищення питомої ваги міжнародних операцій та певної переорієнтації на обслуговування міжнародного бізнесу; виходу на міжнародні фінансові ринки.

З метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності банків України, а також попередження та зниження ризиків вітчизняної банківської системи у зв'язку з розширенням євроінтеграційних процесів, та інструментів їх реалізації, узагальнюючи рекомендації вітчизняних науковців, пропонуємо наступне:

1. Адаптувати національне законодавство до вимог світового у контексті регулювання банківської діяльності, що забезпечить уніфікацію процедур банківського нагляду та запровадження іноземного досвіду контролю за діяльністю банків в Україні.

2. Удосконалити методіку розрахунку нормативів достатності капіталу та вимог до капіталу банків відповідно до вимог Базельської угоди про капітал та відповідних Директив ЄС.

3. Удосконалити методологію контролювання банківської діяльності на основі моніторингу діяльності окремих банків. Проведення стрес тестів банківської системи для виявлення і швидкого реагування на проблеми в діяльності окремих банках та в галузі в цілому.

4. Продовжити роботу щодо розбудови системи інструментів мінімізації ризиків діяльності банків (валютного ризику, ризику ліквідності) із урахуванням передового світового досвіду.

5. Підвищити вимоги до якості капіталу, активів та рівня корпоративного управління у банках, що дестабілізують вітчизняну банківську систему.

6. Продовжувати практику закордонний досвід щодо програм ризик-менеджменту банківської діяльності для зменшення ризикованості операцій.

7. Продовжувати розширення спектру банківських послуг для корпоративних клієнтів з обслуговування рахунків, систем електронного банкінгу на основі сучасних технологій та обладнання.

Проведення централізованої збалансованої політики з покращення клімату в банківській системі України призведе до розвитку банківських установ, розширення ринку банківських послуг, стимулювання попиту на них і отримання банками доходів, необхідних для подолання наслідків кризи та непередбачуваності банківської системи України до викликів національної економіки.

Якщо розглядати шляхи удосконалення конкурентних переваг банків на ринку кредитування корпоративного сектору, то на наш погляд, банкам необхідно:

1. Розвивати нові технології передавання інформації, активно впроваджувати комп'ютеризацію та розвиток Інтернету, що призводить до скорочення відстані між виробниками і споживачами банківських послуг;

2. Підвищувати якість наявних банківських послуг і розширяти їхнє асортиментне представлення.

Вважаємо, що конкурентною перевагою для банків є впровадження штучного інтелекту та Big Data, що дасть змогу розширити наявну інформацію про підприємство щодо пошуку та збору даних із різних джерел, починаючи з офіційних сайтів, соціальних мереж до будь-яких згадок в мережі Інтернет. Перевага використання штучного інтелекту під час збору та аналізу інформації полягає в тому, що за допомогою самонавчальних алгоритмів вся непотрібна або та інформація, що вводить в оману, помічається в базі та виключає аналіз позичальника відповідно до помилкових даних. Впровадження банками штучного інтелекту та Big Data дає можливість максимально знизити операційні витрати, збільшити швидкість прийняття кредитних рішень, розширити діяльність за рахунок зниження ризиковості кредитування сектору.

Отже, високий ступінь мінливості та невизначеності зовнішнього середовища передбачає необхідність упровадження окремих складових інноваційності задля забезпечення належного рівня конкурентоспроможності. Методологія розвитку інноваційної складової підвищення конкурентоспроможності банків, за нашими міркуваннями, повинна базуватися на тому, що аналіз бізнес- процесів, ідентифікація причинно-наслідкових зв'язків між елементами окремих систем і процесів та ресурсами, виявлення трендів і моделей поведінки дозволяють сформулювати інноваційність окремих складових.